

Özgün Makale (Nitel Araştırma)

Unique Article (Qualitative Research)

Geliş Tarihi – Submitted: 04.02.2021

Kabul Tarihi – Accepted: 20.06.2021

Atıf Bilgisi / Reference Information

Ulutaş, D. & Attepe Özden, S. (2021). Türkiye’de düzensiz göç alanında çalışan STK’ların rollerinin profesyonellerin gözünden incelenmesi. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, 21 (1), 40-67.

**TÜRKİYE’DE DÜZENSİZ GÖÇ ALANINDA ÇALIŞAN STK’LARIN ROLLERİNİN
PROFESYONELLERİN GÖZÜNDEN İNCELENMESİ¹**

Dilara Ulutaş²

Seda Attepe Özden³

ÖZET

Bu çalışmanın amacı Türkiye’de düzensiz göç kapsamında çalışan STK’ların uygulamalar üzerindeki rolleri ve sosyal hizmetler kapsamında ihtiyaçların karşılanmasında STK’ların karşılaştıkları durumların irdelenmesi üzerinedir. Araştırma nitel bir çalışma olup derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak, STK’larda çalışan 15 profesyonel ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Araştırmanın temaları; insani yardım hizmetlerinin değerlendirilmesi, düzensiz göç alanında sosyal hizmet rollerinin değerlendirilmesi, düzensiz göç çalışmalarında karşılaşılan sorunlar olarak ele alınmıştır.

Araştırmaya katılan katılımcılar; saha tecrübelerinde kolluk kuvvetleri ve düzensiz göçmenler arasında sıklıkla dil bariyeri sorunu ile karşılaştıklarını, bu sorundan

¹ Bu çalışma yazarın 2020 yılında tamamlamış olduğu aynı isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Sosyal Hizmet Uzmanı, Amasya Yeşilay Danışmanlık Merkezi, e-posta: dilaulutass@gmail.com (iletişim yazarı) , ORCID:0000-0001-9767-6362

³ Doç. Dr, Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, e-posta: sattepe@baskent.edu.tr, ORCID:0000-0002-2488-9583

kaynaklı olarak düzensiz göçmenlerin yanlış beyanlarda bulduklarına, kurumlardaki alt yapı yetersizliğinden kaynaklı olarak bekleme alanlarında pek çok sorun ile karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Yapılan araştırmadan yola çıkarak, göç yolundaki düzensiz göçmenler içinde yer alan refakatsiz çocukların yaş tespitlerinde sorunlar ortaya çıktığını aynı zamanda koruma sistemi dışına itildikleri düşünülmektedir. Araştırmada, düzensiz göç alanında çalışan STK'ların aracı ve savunucu rollerini üstlendikleri yönünde bulgulara ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, düzensiz göç, sivil toplum kuruluşu, sosyal hizmet, sivil toplum kuruluşlarının rolleri

IRREGULAR MIGRATION IN TURKEY IN THE EYES OF PROFESSIONAL EMPLOYEES INVESTIGATION OF THE ROLE OF CIVIL SOCIETY ORGANIZATIONS

ABSTRACT

The aim of this study is on the role of NGOs' field practices within the scope of irregular migration in Turkey and it is about examining the situations faced by NGOs in meeting the needs within the scope of social services. Interviews were made with 15 professionals working in NGOs. The research is a qualitative study and semi-structured interviews were conducted with 15 professionals working in NGOs using the in-depth interview technique. Research themes: assessment of humanitarian aid services, assessment of social service roles in the irregular immigration area and problems encountered in irregular migration. Participants in the research, it has been determined that participants working in NGOs, in the field of irregular migration, frequently encounter a language barrier between law enforcement and irregular migrants, leading to irregular migrants making false statements. At the same time, it was found that unaccompanied children, who are among the irregular migrants in the migration route, have problems in their age determination and are discarded from the protection system. By working in coordination with public institutions and other cooperated institutions in the field of irregular migration and by doing so, it has been determined that NGOs actually fill up a large gap in the field of irregular migration.

Keywords: Migration, irregular migration, civil society organization, social work

GİRİŞ

Göç, tarihin en eski zamanlarından bu yana devam eden ve yıllar boyunca da ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi nedenden dolayı sürecek olan bir yer değiştirme hareketidir. Son zamanlarda küreselleşme ile göç hem Dünya'nın hem de ve Türkiye'nin önemli bir sorunu haline gelmekte ve göç olgusu her boyutta önem kazanmaktadır.

IOM (International Organization for Migration) tanımına göre göç: "Uluslararası bir sınırı geçerek veya bir ülke içinde yer değiştirmek. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir." Bir diğer tanıma göre ise; göç, tarih öncesinden bu zamana kadar yaşanan toplumsal hayatın önemli bir olgusu olmuştur. En yalın hali ile göç bir bireyin yerleşik olduğu yerden ayrılarak, coğrafya üzerinde yer değiştirmesidir.

Dünya nüfusunun hızla artması, bölgesel ve iç savaşlar, iç karışıklıklar, açlık ve kıtlık sorunu, bazı gelişmiş ülkelerin sığınma veya düzensiz göçü özendirici politikaları ile göçmen ve mültecilere yapılan aynı ve nakdi yardımlar, gelişmemiş ülkelerde işsizlik oranının yükselmesi, ülkeler arasındaki adaletsiz gelir dağılımından etkilenen kitlelerin daha iyi standartlarda hayat sürme arzusunun artması, ulaşım ve iletişim olanaklarının gelişmesi ve yaygınlaşması şeklindedir. Türkiye geçmiş yıllardan bu yana misafir göçmen alan ülke veya Avrupa ülkelerine göçmen gönderen ülke olarak bilinmektedir. Özellikle son zamanlarda doğudan gelen sığınmacılar için Türkiye "transit" ve "hedef" ülke haline gelmeye başlamıştır. Yukarıda da bahsettiğimiz nedenlerden dolayı Türkiye'nin hedef ve transit ülke konumunda olmasına yol açmış bu durum yasal ve yasal olmayan göçü doğurmuştur. Bu nedenle düzensiz göç yolları ile ülkemize gelen kişilerin statü sahibi olma süreçlerinde ve statü kazandıktan sonraki süreçlerinde haklarına sahip çıkılması ihtiyaç duyulmaktadır. Bu süreçte hem sivil toplum kuruluşlarına hem de sosyal hizmet mesleğine önemli sorumlulukların düştüğü düşünülmektedir.

Düzensiz göçmenler için Türkiye'de yaşanan sorunlara yönelik sistematik bir hizmet ağı bulunmadığı söylenebilir. Bunlara yönelik hizmetler daha çok kamuda, sivil toplum örgütlerinde uluslararası kuruluşlarda, yerel yönetimler tarafından yürütüldüğü bilinmektedir. Daha çok sivil toplum kuruluşlarında var olan danışmanlık ve yönlendirme hizmetleri bu alanda ön plana çıkmaktadır. Çünkü gelen göçmenler

ülkelerin yasalarına uygun şekilde kayıtlı değildir. Bu yüzden kişiler kamuda var olan hizmetlerden yararlanma konusunda sorunlar meydana gelmektedir. Tüm bu çalışmaları yaparken kişilerin karşılaştıkları sorunlar ele alınarak hizmetlerin multidisipliner yaklaşım ile ele alınmasını gerekli kılmaktadır.

Düzensiz göçmenler, herhangi bir belge kayıtlarının olmamasından dolayı sosyal hizmetlere ulaşmakta pek çok sorunla karşı karşıya kaldıklarını bilmekteyiz. Sığınmacı ve mülteci statüsünde olan kişiler hizmetlere erişim sağlamakta pek çok sorun yaşarken, herhangi bir kağıt üzerinde kaydı olmayan düzensiz göçmenler bu sorunu daha çok yaşamaktadır. Temel haklara erişimde sorun yaşayan düzensiz göçmenler bu yüzden hak ihlallerine en çok maruz kalan kesimler olarak değerlendirilebiliriz. Bu noktada sorunlarının görünür kılınmasında sivil toplum kuruluşlarına önemli görevler düşmektedir. Düzensiz göçmenlerin sosyal haklarının genişletilmesinde ve sosyal hizmet sistemlerine ulaşmasında STK'lar aracılığı ile yapılması önem taşımaktadır. Bu çalışmada, düzensiz göçmenlere yönelik sağlanacak olan sosyal hizmet sistemlerinin hem kamusal alanda hem de sivil toplum kuruluşlarındaki hizmet sistemlerinin geliştirilmesine ışık tutacağı düşünülmektedir.

Düzensiz Göç ve Sivil Toplum

Düzensiz göç alanında, sivil toplum kuruluşlarının önleme, tespit, tanımlama ve koruma ile ilgili programları incelendiğinde sivil toplum kuruluşlarının (STK) her aşamada önemli katkıları olduğu görülmektedir. Çünkü insan hak ve özgürlüklerinin sağlanmasında sivil toplum kuruluşlarının önemli işlevleri vardır. STK'ların hayır amaçlı değil daha çok hak temelli yaklaşımlar ile profesyonel meslek elemanları ile alanında uzman kişilerce destek sağlanması önemlidir.

Göç yönetiminde, sivil toplum kuruluşlarına önemli sorumluluk alanları düşmektedir. Göç alanında, ülkesinde yerinden edinilmiş kesimlere sosyal yardımların ulaştırılması, hak ve yükümlülükleri hakkında bilgi verilmesi noktasında rol oynamaktadırlar. Bireylerin fiziki ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanması, göç sonrası hayat şartlarına adaptasyon sağlanması noktasında STK'ların desteklerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bunun yanı sıra, STK'ların birey ve ailelere yardımcı olmak, birey ve aileleri göç ettikleri toplumunun kuralları hakkında bilgilendirme ve ülkeler arası iletişim ve koordinasyonu sağlama gibi işlevleri de bulunmaktadır. Aynı zamanda STK'ların rolleri ve işlevleri ülkeden ülkeye farklılık göstermekte ancak pek çok durumda bu kuruluşlar,

sığınmacıların devletler arasında irtibat kurmasını sağlamaktadır. Türkiye’de ise sivil toplum kuruluşları sığınmacıların öncelikle güvenli ve sağlıklı bir yere yerleştirmesine odaklanmaktadır (Kalaycı, 2016).

Türkiye’ye yasadışı göç ile gelen kişiler öncelikle nereye başvuracaklarını, statü sahibi olmak için ne şekilde yol izleyeceklerini, hangi belgeler ile başvuru yapacaklarını bilmiyor olabilirler. Bu durum öncelikle kişilerin hukuki anlamda ihtiyaçlarının sağlanmasını ve sorunlarının aşılmasını gerekli kılmaktadır. Buldukları ülkenin hukuki durumları ile ilgili bilgi sahibi olmayan kişilerin sorun yaşamamaları için bu ihtiyaçlarının karşılanması hayati önem taşımaktadır. Bu çerçevede, ulusal niteliklere sahip sivil toplum kuruluşları, düzensiz göçmenlerin düşünce, özel mülkiyet, dini inançları ile ilgili hak ve özgürlüklerinin sağlanması amacıyla da hizmetlerde bulunmaktadır. Bu ihtiyaçların karşılanmasında hukuk servislerinin gece ve gündüz telefon yardım hatlarının açık olması, sınır dışı edilme veya gözaltı emri olan, mültecilik statüsü başvurusu reddedilen göçmenlere ücretsiz hukuki danışmanlık verilmektedir (Ambrosin, 2015).

Türkiye’de düzensiz yollardan ülkemize gelen düzensiz göçmenlerin sorunlarına çözüm amaçlı olarak tasarlanan barınma, sosyal destek sistemleri, sağlık hizmetlerine erişim sağlanması, kamu kurumu veya ilgili kurumlarda tercümanlık, danışmanlık, eğitim ya da psikolojik destek gibi kapsamlı sosyal hizmetler yok denecek kadar azdır (Coşkun, 2017). Bu hizmetlerin yerine getirilmesi ve kamuda var olan hizmet boşluklarının doldurulması için günümüzde pek çok sivil toplum kuruluşu faaliyet göstermektedir. Sivil toplum kuruluşlarının hizmetleri arasında rehberlik, eğitim ve sağlık gibi hizmetlere erişimde danışmanlık, ikinci el eşya, giysi ve yakacak yardımı, market çeki, kısıtlı maddi destek, dikiş ve kuaförlük gibi mesleki eğitim, Türkçe ve İngilizce kursları, çocuklara yönelik eğitimleri görebilmek mümkündür (Toksöz vd., 2012: 114-115)

STK’lar farklı alanlarda çalışmalarını sürdürürken yerel ihtiyaçların karşılanması, sosyal yardım ve sosyal hizmetlerde ademi merkezîyetçiliği özendirme, kamuoyunun taleplerini iletme ve politik katılımı teşvik etme gibi rolleri vardır. Sivil toplum kuruluşları pilot projeler üretmek, projelere kaynak bulmak ve bu projeleri uygulamaya geçirerek istihdam, adalet hizmetlerine erişim, çevre, sosyal refah konularında alternatifler üretmektedirler. Bu yüzden hali hazırda çalışan sivil toplum kuruluşları bireylerin iyilik hallerinin sağlanmasında, alternatif politika geliştirmede, lobi çalışmalarının

sürdürülmesi ve en önemlisi hak temelli çalışmalar yürüterek insan haklarının korunmasında ve yaygınlaşmasında mücadele etmektedir.

Aşağıda ele alınacak olan araştırmada ,kamusal alanda düzensiz göçmenlere yönelik hizmetlerin sivil toplum kuruluşları tarafından nasıl sağlandığı, hali hazırdaki koruyucu ve önleyici çalışmaların sivil toplum kuruluşlarında çalışan profesyonellerin gözünden nasıl ele alındığı irdelenecektir.

YÖNTEM

Bu araştırmada sivil toplum kuruluşlarında düzensiz göç alanında çalışan profesyonellerin bu alana yönelik hizmetlere ilişkin değerlendirmelerini saptamak ve ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Sosyal hizmet temelli yapılan çalışmalarda düzensiz göçe yönelik yapılan çalışmaların sınırlı olması ve düzensiz göç alanında çalışan kişilerin görüşleri alınarak yapılan çalışmalar önem kazanmaktadır.

Türkiye’de düzensiz göç hareketliliğinin her geçen yıl artması nedeni ile ekonomik, sosyal, fiziksel ve siyasal pek çok sorunu da gündeme getirmektedir. Türkiye’de düzensiz göç hareketliliğine yönelik koruyucu ve sürdürülebilir bir hizmet mekanizmasının olmadığı düşünülmektedir. Bu bağlamda düzensiz göç alanında çalışan profesyonellerin sunulan hizmeti değerlendirmesi hem düzensiz göç alanına yönelik hizmetlerin geliştirilmesinde hem de düzensiz göçmenlere yönelik hak ihlallerinin önüne geçilmesinde önemli olacağı düşünülmektedir. Yapılan çalışmada kamusal alanda düzensiz göçmenlere yönelik sağlanamayan hizmetleri sivil toplum kuruluşlarının nasıl sağladığı, koruyucu ve önleyici çalışmaları sivil toplum kuruluşlarında çalışan profesyonellerin gözünden irdelemek amaçlanmıştır.

Bu nedenle ele alınan bu araştırmada, Türkiye’de düzensiz göç alanına yönelik sivil toplum kuruluşlarında çalışan profesyonellerin, düzensiz göç alanına yönelik koruyucu ve önleyici çalışmalara sivil toplum kuruluşlarının nasıl katkı sağladığının derinlemesine incelenmesi amacı ile nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma, “insanın kendi sırlarını çözmek ve kendi çabasıyla biçimlendirdiği toplumsal sistemlerin derinliklerini keşfetmek üzere geliştirdiği bilgi üretme yollarından birisidir” (Özdemir, 2010: 326). Nitel araştırmanın derinlikli bir kavrayış ortaya çıkarmayı amaçlaması nedeniyle, araştırmada niteliksel yöntem tercih edilmiştir. Aynı zamanda araştırmacının düzensiz göç alanında deneyim sahibi olması nedeni ile nitel araştırma

yöntemi tercih edilmiştir. Nitel araştırma tekniğinde en çok tercih edilen ve kullanılan yöntemlerden birisi de derinlemesine görüşme yöntemidir. Bu araştırmada derinlemesine görüşme yöntemi kullanılmıştır. Derinlemesine görüşmeler genel olarak yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşmeler olarak ele alınmaktadır. Bu çalışmada da yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma kapsamında kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formunda açık uçlu sorular sorulmakta ve sorulan sorular görüşme kılavuzu takip edilerek sorulmaktadır (Demir, 2011). Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin seçilmesinin nedeni, katılımcıların detaylı bilgi vermesini sağlamaktır. Bu araştırmada, nitel araştırma desenlerinden olan fenomenolojik yaklaşım kullanılmıştır. Fenomenolojik yaklaşım, yaşam tecrübelerinin özünü veya anlamını, ya da bireyin dünyadaki varoluşuna dair algısını anlamayı amaçlar. İnsan davranışı şeyler, insanlar, olaylar ve durumlar ile ilişkisi içinde değerlendirilir (Krysik ve Finn, 2015). Yapılan çalışmada profesyonellerin düzensiz göç alanında çalışırken sivil toplum kuruluşlarının bu alana yönelik faaliyetlerini irdelemek amaçlanmıştır. Bundan dolayı profesyonellerin deneyimlerinden yola çıkarak bakış açılarını anlamak, kişisel deneyimlerini irdelemek için fenomenolojik yaklaşım kullanılmıştır.

Araştırmanın yapılabilmesi için Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü etik kurulu tarafından 11.11.2019 tarihinde 62310886-604.01.01 sayılı karar ile onayı alınmıştır. Onay kapsamında araştırmanın görüşme formu değerlendirilmiş ve uygulamasında bir sakınca olmadığı tespit edilmiştir.

Araştırmanın Katılımcıları

Araştırmanın katılımcılarını, Türkiye’de göç alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarında çalışan ve araştırmaya katılmayı kabul eden 15 profesyonel oluşturmuştur. Araştırmaya katılan katılımcıların ortalama yaş aralığı 25-37 yaş aralığında olmakla beraber cinsiyet dağılımları ise 10 erkek , 5 kadından oluşmaktadır. Katılımcıların hepsi lisans diplomasına sahip ve göç sahasında aktif çalışan kişilerden oluşmaktadır. Katılımcıların derneklerdeki görev dağılımları; Sosyal hizmet uzmanı, avukat, tercüman ve saha çalışanlarından oluşmaktadır.

Bu araştırmada, amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme, araştırmanın amacına uygun olarak örneklemin problemle ilgili olarak belirlenen niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesnelere ya da

durumlardan oluşturulmasına ve derinlemesine araştırma yapılmasına imkân vermektedir (Büyüköztürk ve ark., 2009). Katılımcılar düzensiz göç alanında aktif bir şekilde faaliyetlerini yürüten ve bu alanda yeterli deneyime sahip olduğu düşünülen kişiler arasından seçilmiştir. Araştırmaya katılan 15 profesyonel ile yapılan görüşmeler yeterli doyuma ulaştığı düşünüldüğü için katılımcı sayısı arttırılmamış ve 15 kişide sınırlı kalmıştır.

Katılımcılara İlişkin Sosyo-Demografik Bilgiler

Katılımcı	Doğum Yılı	Cinsiyet	Medeni Durum	Eğitim	Mesleği	Çalışma Süresi
K1	1996	Erkek	Bekar	Lisans	Rehberlik ve Psikolojik Danışman	1,5 yıl
K2	1993	Erkek	Evli	Lisans	Saha çalışanı	7 yıl
K3	1985	Erkek	Evli	Lisans	Avukat	6 yıl
K4	1993	Kadın	Evli	Lisans	Sosyal Hizmet Uzmanı	3,5 yıl
K5	1984	Erkek	Evli	Lisans devam	Saha Çalışanı	12 yıl
K6	1989	Erkek	Evli	Lisans	Sosyal Hizmet Uzmanı	4 yıl
K7	1988	Erkek	Evli	Lisans	Tercüman	4,5 yıl
K8	1993	Erkek	Bekar	Lisans	Sosyal Hizmet Uzmanı	4 yıl
K9	1986	Erkek	Evli	Lisans	Avukat	6 yıl
K10	1989	Erkek	Evli	Lisans	Saha çalışanı	7 yıl
K11	1993	Kadın	Bekar	Lisans	Saha çalışanı	3,5 yıl
K12	1989	Erkek	Bekar	Lisans	Saha çalışanı	5 yıl
K13	1991	Kadın	Bekar	Lisans	Sosyal Hizmet Uzmanı	2 yıl
K14	1988	Kadın	Evli	Lisans	Sosyal Hizmet Uzmanı	10 yıl
K15	1990	Kadın	Bekar	Lisans	Program Asistanı	5 yıl

Veri Toplama Araçları

Araştırmaya katılan katılımcılardan derinlemesine bilgi alınması amaçlandığından; araştırma kapsamında yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formu iki ana başlıktan oluşmaktadır. İlk başlıkta katılımcılara ilişkin daha çok demografik bilgiler (yaş, medeni durum, doğum yeri, eğitim durumu vs.), mesleğe ilişkin bilgiler (meslek, meslekle geçirilen süre, alanda çalışmaya nasıl başladıkları gibi) yer alırken, ikinci başlıkta ise düzensiz göç alanı da hizmetlere ilişkin görüşlerine, deneyim ve tecrübelerine odaklanılan (sivil toplum kuruluşlarının rolleri, hizmetlerin amacına ulaşip ulaşmadığı, düzensiz göç alanında çalışırken karşılaştıkları sorunlar) sorulara yer verilmiştir.

Veri Toplama Süreci

Veri toplama süreci 20.01.2020-26.02.2020 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Görüşmelere başlamadan önce görüşme yapılacak kişiler konu ile ilgili önden bilgilendirilmiştir. Kişilere yaklaşık görüşme süreci ile ilgili bilgi verilmiş ve görüşme sorularında rahatsızlık verecek soruları yanıtlamamaları konusunda da kendilerine hatırlatma yapılmıştır. Görüşmede izin alınarak ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Görüşmeler aynı gün bilgisayar ortamında kaydedilmiştir. Araştırmaya 15 katılımcı katılım sağlamıştır. Araştırmaya katılan 7 kişi ile ortalama bir saat yüz yüze ve 8 kişi ile telefon görüşmesi yolu ile kayıt altına alınarak görüşme sağlanmıştır. Veriler birbirini tekrar etmeye başladığında görüşmeler sonlandırılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmacı ses kayıtlarının tümünün dökümü herhangi bir müdahalesi olmadan almıştır. Dökümü alınan ses kayıtları araştırmacı tarafından okunmuştur. Araştırmacı elde edilen ses döküm verilerini Word formatına detaylı ve sistematik bir şekilde aktarmıştır. Ses dökümleri kendi içinde sınıflandırılmış ve renklendirme yöntemi kullanılarak veriler analiz edilmiştir. Daha sonra araştırmacı verileri kodlamış ve kodlardan temaları oluşturmuştur.

Araştırmada geçerliliği ve güvenilirliği sağlamak amacıyla görüşmelerin dökümü alındıktan sonra nitel araştırma alanında deneyim sahibi iki bağımsız kişi tarafından okunmuştur.

Görüşmelerin analiz edilmesinde herhangi bir bilgisayar yazımı kullanmamıştır. Elde edilen temalar doğrultusunda veriler analiz edilmiştir. Elde edilen temalar şu şekildedir;

- İnsani Yardım Hizmetlerinin Değerlendirilmesi (Tercümanlık hizmeti, aynı yardım hizmetleri, hukuki danışmanlık hizmeti)
- Düzensiz Göç Alanında Sosyal Hizmet Rollerinin Değerlendirilmesi (Aracı rolü ve savunuculuk rolü)
- Düzensiz Göç Çalışmalarında Karşılaşılan Sorunlar (Dil bariyeri sorunu, refakatsiz çocuklar sorunu, kamu kurumlarındaki alt yapı yetersizliği)

BULGULAR

Bu bölümde düzensiz göç alanında çalışan profesyonellerle gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen bulgulara yer verilmektedir. Araştırma kapsamında elde edilen bulgular üç başlık altında çözümlenmiş ve irdelenmiştir. Düzensiz göç alanında çalışan profesyonellerin verdiği yanıtlar doğrultusunda “İnsani Yardım Hizmetlerinin Değerlendirilmesi”, “Düzensiz Göç Alanında Sosyal Hizmet Rollerinin Değerlendirilmesi” ve “Düzensiz Göç Çalışmalarında Karşılaşılan Sorunlar” ana başlıkları ortaya çıkmıştır.

İnsani Yardım Hizmetlerinin Değerlendirilmesine Yönelik Bulgular

Tercümanlık Hizmeti

Araştırmaya katılan profesyonellere çalıştıkları sivil toplum kuruluşunda düzensiz göçmenlere sağladıkları hizmetlerin neler olduğu sorulmuştur. Bu bağlamda profesyonellerin en çok dile getirdiği hizmet tercümanlık hizmetidir.

“Eğer yakalanma olduysa şu an da hazırda kolluk kuvvetlerinin yeterin düzeyde hizmet verecek koşullara sahip olmadıkları için bizden öncelikli olarak tercüme desteği talep ediyorlar. Kurumumuzda çalışan tercümanların konuda destek sağlamak üzere kolluk kuvvetlerine yakalandıkları zaman işlemlerin gerçekleştirilmesi için destek sağlıyoruz.”
(K1, E, PDR)

“Düzensiz göçteki en büyük problem zaten dil tercüman desteği sağlanıyor. Tercüman, o kişilerin eli ayağı kolu oluyor dili oluyor çünkü hastalık var derdini anlatamaz ki ya da çocuğu aç herhangi bir şey var derdini anlatamaz yani. Tercüman desteği çok önemli.”
(K5, E, Saha çalışanı)

Katılımcı 1 ve 5’inde ifade ettiği gibi düzensiz göç alanı ile ilgilenen kolluk kuvvetlerinde Jandarma, Sahil Güvenlik ve emniyet birimlerinde tercümanlık hizmetlerinin zayıf olduğunu görmekteyiz. Buradan yola çıkarak ilgili birimlerdeki tercümanlık hizmetinin sivil toplum kuruluşları tarafından karşılandığı düşünülmektedir.

“Bu yüzden biz tercüman olarak daha çok ön planda tutuyoruz. Mültecilerin ve kolluğun yararlandığı şey bizden tercümanlık oluyor. Onun dışında mültecilerin sorunlarına ilişkin dil konuştuğumuz için sorunlarını ele alıp onları yönlendirme ya da bir danışmanlık verme gibi rol sağlıyoruz.” (K7, E, Tercüman)

“Bunun dışında kolluk kuvvetleri ile yoğun haftada 3-4 gün görüşecek şekilde ziyaretlerimiz ya da onların tercümanlık talepleri var. Tercümanlık desteği veriyoruz. Mağdur sıfatı ile düzensiz göçmenlerin ifadesi alınması gerekiyor eğer organizatör ya da kaçakçı yakalandı ise. Orada da tercümanlık desteği vererek düzensiz göçmenin kolluk biriminde kalma süresini kısıtlamayı hedefliyoruz.” (K10, E, Saha çalışanı)

Profesyonellerin ifadelerinde de belirtildiği gibi; sivil toplum kuruluşları tercümanlık hizmetlerinde, kolluk kuvvetlerine, ifade işlemlerinde yardımcı olmakta, düzensiz göçmenler ile kolluk kuvvetleri arasındaki dil bariyerini ortadan kaldırma rolü üstlenmektedir. Bunlarla beraber düzensiz göçmenlerin hizmetlere erişimleri konusunda bilgilencmeleri için kendi dillerinde hizmetler hakkında saha çalışanları veya kolluk kuvvetleri ile iş birliği halinde bilgi sağlamaktadır.

Aynı Yardım Hizmetleri

Bu çalışmada üzerinde durduğumuz aynı yardımlar, düzensiz göçmenlerin yakalandıkları andaki ihtiyaçlarının karşılanması, çeşitli hijyen kutuları ve gıda kutuları ile o andaki acil ihtiyaçlarının karşılanması gibi yardımlardır.

Araştırmaya katılan profesyoneller çalıştıkları sivil toplum kuruluşlarında insani yardım hizmetlerine yönelik şu ifadeleri kullanmışlardır:

“İnsani yardım malzemeleri de talepleri arasında, çünkü devletimizin böyle bir desteği yok bizlerde sivil toplum kuruluşları olarak Türkiye’de aracı pozisyonda uluslararası fonlardan sağlanan insani yardım malzemelerini düzensiz göçmenlerin kullanacağı şekilde yararlanacağı şekilde kurumlara teslim ediyoruz. Bu sırada da biz bu destekleri kolluk kuvvetine sağlarken yakalanan grubun en iyi şekilde yararlanabilmesi adına bizlerde ayrıca destek sağlamaya çalışıyoruz.” (K1, E, PDR)

“Malzemeler ve talep edilen malzemeler ile birlikte kolluk kuvvetlerine gidiyorlar orada yaptığımız ilk şey kendimiz malzemeleri elden teslim ediyoruz sonra acil bir şekilde hızlı bir şekilde göçmenlere soruyoruz. Herhangi bir acil ihtiyacınız var mı işte bebekli olanlar mama veya süt talebinde bulunuyorlar alımını yapıyoruz.” (K5, E, Saha çalışanı)

Araştırmaya katılan profesyoneller çalıştıkları sivil toplum kuruluşlarında aynı yardım hizmetlerine yönelik verdikleri ifadelerden yola çıkarak; düzensiz göç alanına yönelik çalışan sivil toplum kuruluşları, kolluk kuvvetlerine, düzensiz göçmenler yakalandıkları andan itibaren veya yakalandıktan sonra acil müdahale ve temel ihtiyaçlarının

karşılanması için destek vermektedirler. Düzensiz göç ile ilgilenen kolluk kuvvetlerinin, İl Göç İdaresi kurumlarının ve ilgili hizmet merkezlerinin aynı yardımlara yönelik bir destek hizmetinin olmadığı düşünülmektedir. Aynı yardımlara yönelik bu boşluğu sivil toplum kuruluşlarının doldurduğu açık bir şekilde görmekteyiz.

“Orada kişilerin Göç İdaresine teslim edilinceye kadar geçirdikleri süredir. Bu süreçte ne olur işte insanı yardım malzemeleri teslim edilir genellikle bunlar UNHCR ya da UNICEF’in desteği ile sağlanmış olan gıda paketleri, hijyen paketleri işte temel temizlik malzemeleri falan hani giyecek belki bu malzemeler. Emniyet, jandarma ve sahil güvenlik birimlerinde teslim edilir.” (K9, E, Avukat)

“Çok yoğun zamanlarda GGM ‘nin çok yoğun olduğu zamanlarda 12-13 gün burada beklemiş göçmen var. 13 gün çok büyük süre bu süre zarfında da bu insanların sürekli ihtiyacı olacak. Kıyafet, bu insanlara bir kere kıyafet vermemiz bu süre zarfında sürekli kıyafet tedariki yapıyorduk bu insanlara çünkü kirlenebiliyor.” (K6, E, SHU) şeklinde ifade etmiştir.

Sivil toplum kuruluşlarının insani yardım hizmetlerinin ulaştırılmasında da önemli bir işleve sahip olduğunu ve büyük bir boşluğu doldurduğunu düşünmekteyiz. Çünkü düzensiz göçmenler uzun süre göç yollarında olabilmekte bu durumda kişilerin hem fiziki ihtiyaçlarının artmasına neden olmakta hem de psikolojik anlamda yıpranmış olabilmektedirler. Bu anlamda kişilerin yakalandıkları andaki krizi yatıştırmak adına fiziki ihtiyaçlarının karşılanması ve aynı yardım destekleri önem taşımaktadır.

Hukuki Danışmanlık Hizmeti

STK’lar düzensiz göçmenlere, mültecilere, sığınmacılara ve geçici koruma statüsündeki kişilere Türkiye’deki hakları ve bu haklara erişimleriyle ilgili ücretsiz olarak hukuki destek sağlamakta hem de hukuki süreçlerle ilgili bilgilendirme toplantıları düzenlemektedir. Bu kapsamda araştırmaya katılan profesyoneller hukuki hizmetlere ilişkin şu ifadeleri yer almaktadır;

“Aynı şekilde bu Yunanistan tarafından push back edilenler ile görüşme yapıyorum. Bir de tercümanlığa gittiğimizde bir grup yakalandığında bize haber verdiklerinde gittiğimizde malzeme teslimi yaptığımız zamanlar bile göçmenlere hukuki bilgilendirme yapıyoruz. Türkiye’de yasal yollardan nasıl kalabilirler kimliği nasıl alabilirler kimlik almanın şartları nelerdir. UK başvurusuna bulanabileceklerini avukat tutabileceklerini,

avukatın ücretsiz olduğunu ve birde sınır dışı kararı çıkırsa buna itirazda bulunabilecekleri hususları bu bilgilendirmeleri yapıyoruz.”(K12 ,E, Saha çalışanı)

“Danışmanlık veriyorum, düzensiz göç olduğu için konu kişilerin kollukta ya da geri gönderme merkezinde tutulduğunda süreç içerisinde idari gözetim kararlarının işte sonrasında yasal yollara başvurup ya da işte geri gönderme merkezindeki kişilerin sınır dışı kararı serbest bırakılmış olsa bile 46 sınır dışı kararı olanlar oluyor Onların yasal başvuru işlemleri hani kendi mesleğimle alakalı ama konu yasal danışmanlık.”(K9, E, Avukat)

Katılımcı 9'un da ifade belirttiği gibi düzensiz göçmenlerin Türkiye'ye geldikleri sürede ve kalış sürelerinde sivil toplum kuruluşlarının yasal anlamda danışmanlık sağladıklarını görmekteyiz.

“Bizler burada olası gerçekleşebilecek hukuki süreçler hakkında bilgilendirmeler sağlıyoruz. Serbest bırakıldıkları durumda ülkede kaldıkları süre boyunca ihtiyaç duyabilecekleri kamu kurumlarını, iletişim bilgilerini ve adreslerini paylaşıyoruz. Ve bu konuda bilgilendirmeler yapıyoruz. Bunları yaparken iki şekilde gerçekleşebiliyor bu durum kolluk kuvvetinin sağladığı alana göre değişiyor bu. Birebir görüşmeler halinde veya toplu bilgilendirmeler halinde.” (K1, E, PDR)

Görüldüğü gibi sivil toplum kuruluşları düzensiz göç alanında kolluk kuvvetlerine hukuki danışmanlık sağlamaktadır. Bu danışmanlıkları ücretsiz bir şekilde gerçekleştirmektedir. Hem kolluk kuvvetlerine hem de ülkemize gelen düzensiz göçmenlere hak ve yükümlülükleri hakkında bilgilendirme sağlamaktadır. Çünkü yakalanan düzensiz göçmenler karşılaşacakları hukuki süreçler hakkında, statü başvurusu yapma ve kimlik edinme süreçleri hakkında bilgi sahibi olmayabilirler. Sivil toplum kuruluşları bu noktada kişilerin hak kaybına uğramaması ve doğru yönlendirilmeleri açısından önemli bir noktada durduğu düşünülmektedir.

Düzensiz Göç Alanında Sosyal Hizmet Rollerinin Değerlendirilmesine Yönelik Bulgular

Düzensiz göçmenlerin, sosyal hizmetlerden etkin bir şekilde faydalanabilmesi büyük önem taşımaktadır. Mikro, mezzo ve makro düzeyde sosyal hizmet uygulamasında kaynakların müracaatçı grubuna aktarılması sosyal hizmetin aracı ve savunucu rollerini de ön plana çıkarmaktadır.

Aracı Rolü

Araştırmaya katılan katılımcıların hepsi sivil toplum kuruluşların bir aracı rolünü üstlendiğini, diğer STK ve kamu kurumları ile iş birliği halinde çalıştıklarını ifade etmişlerdir;

“Eğitim alanında ekonomik alanda sosyolojik alanda ve hukuksal alanda her alanda bir ya da birçok STK görev alıyor ve devlet kurumları ile beraber koordineli olarak çalışıyor.” (K6, E, SHU)

“Bence bir dengeleyici unsur bir köprü. Düzensiz göçün ne yaşadığını niye geldiğini bilmiyor. Ama bir STK personeli oraya gittiği zaman o kişinin geçmişin düşünerek art alanını düşünerek birini gördüğüm zaman o kişinin bir töre cinayetinden kaçabileceğini, bir terör korkusu bir Taliban korkusundan kaçabiliyor olduğunu gördüğüm zaman kurumdaki asker, er normalde daha sert bir tavır tabi ki burada şiddetten bahsetmiyorum ama çok da kibar ve nazik olmayan tavırlar genel bilinen tavırlar. Bunu sağlayacaksa eğer bir STK oradaysa eğer durumu anlattıysa burada bir yumuşama oluyor. Kolluk ve kamu kurumları arasında bir köprü görevi olduğunu düşünüyorum kamu kurumları ve STK’ların. Tamam aynı yardımlar var tercümanlar var ama asıl görevi aradaki dengeyi sağlamak anlatabilmek düzensiz göçmeni kolluğa ya da kamuya anlatabilmek .”(K10,E, Saha çalışanı)

Araştırmaya katılan profesyonellerin de ifade ettiği gibi; sivil toplum kuruluşları gerek kamu kurumları gerek diğer sivil toplum kuruluşları ile iş birliği halinde çalışmaktadırlar. İş birliği halinde çalıştıkları kurumları şu şekilde ifade etmişlerdir.

“Şimdi kamu kuruluşu olarak; Sahil Güvenlik, Jandarma, Polis bunlar başlıları sonra toplum sağlığı aynı zamanda devlet hastanesi onun haricinde liman başkanlığı bunlar kamu alanında. Kaymakamlık belediye bunlar direk birebir irtibat halinde direk bilgi alışverişi yaptığımız kurumlar.” (K6, E, SHU)

“Kamu kurumu olarak kolluk kuvvetleri ağırlıklı olarak çalışıyoruz. Jandarma, Emniyet Birimleri, Polis karakolları, göçmen kaçakçılığı ile mücadele birimi ayrı bir birim olarak İzmir’de Sahil Güvenlik ağırlıkta olarak jandarmaya çok destek sağlıyoruz. Bu şekilde sayabiliriz.” (K7, E, Tercüman)

Araştırmaya katılan profesyonellerin hepsi kolluk kuvvetlerinden Jandarma, Sahil Güvenlik ve Emniyet birimleri ile İç İşlerine Bakanlığına bağlı İl Göç İdareleri, Geri Gönderme Merkezleri, hastaneler ile iş birliği halinde çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

Diğer alt tema başlıklarında da bahsedildiği gibi düzensiz göç alanında çalışan ilgili kamu kurumlarına tercümanlık desteği, insani yardım malzemelerinin sağlanması ve hukuki danışmanlıkların verilmesi için kamu kurumları ile sürekli irtibat halindedirler. Sosyal hizmet mesleğinde de örgütlerle ve diğer yerel otoritelerle çalışırken destekleyici ve var olan sorunların çözümlenmesini sağlayıcı uygulama geliştirmek temel hedeflerinden bir tanesidir. Sivil toplum kuruluşlarında sosyal hizmetlerin ve diğer hizmetlerin etkin bir şekilde aktarılması için aracı rolünün büyük önem taşıdığı düşünülmektedir.

Savunuculuk Rolü

Gerek sosyal hizmet disiplininde gerekse sivil toplum alanında çeşitli müracaatçı ve müracaatçı gruplarının haklarını savunma önemli bir alanı oluşturmaktadır.

Araştırmaya katılan profesyoneller STK'ların savunuculuk alanında etkili rol üstlendiklerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Bir kere yeni uygulamaların oluşması anlamında öncelikli bir rolü var STK'ların. Çünkü mevcut sistemi zorlamadan bir şeylerin geliştiğini göremiyoruz maalesef. Bu noktada çok kritik bir rol oynuyor STK'lar. Biraz önce de anlattığım gibi sağlık hizmetlerine erişim işte başvuruların alınması gibi durumlar aslına birazda STK'ların bu durumu zorlaması ile başladı veya yönlendirmesi ve bilgilendirmesi ile başladı o yüzden ben kritik bir önemi olduğunu düşünüyorum.” (K2, E, Saha çalışanı)

Katılımcı 2'nin de ifade etmiş olduğu gibi Türkiye'de savunuculuk faaliyetlerinin önemli bir kısmı STK'lar tarafından yapılmaktadır. Bu bağlamda STK'ların yeni hizmetlerin geliştirilmesi noktasında katkılar verdiği görülmektedir.

“Yani şöyle hak savunuculuğu; Kimliğini alamaması ülkesinde atıyorum siyasi olaylardan dolayı güvenlik tehditti yaşamakta bir ihlali söz konusu. Doğal olarak kaçış sebebinin bu olduğunu varsayalım ülkeye geldiğin de kimlik problemi var doğal olarak onda kimlik problemini gidermek için her şey yasaya uygunsa kimlik problemini gidermek için adım atmıyor yeterli personeller mesela. Burada savunuculuk yapıyor oluyorsun ya da işte sokakta kalmış bir çocuk var bunun devlet korumasına aldırılmasında savunuculuk yapmış oluyorsun.” (K4, K, SHU)

Katılımcı 4'ün de belirttiği gibi savunuculukta kişinin hakkı olan hizmetlere ulaştırılması söz konusudur. Bu bağlamda profesyoneller hizmetlere ulaşım konusunda müracaatçılara gerekli bilgilendirmeleri yaptıklarını da ifade etmişlerdir.

“Verdiğimiz danışmanlıklar mesela birçoğu bilmiyor neyin ne olduğunu UK ve GK’dan bahsediyoruz. Kimlik sahibi oldukları takdirde eğitim, sağlık hizmetlerinden farklı hizmetlerden faydalanabilirsin ama kimliği olmadığı için hastaneye gidemezsin acilden giriş yapabiliyorsun oda belki ama senin bir hastalığın var kimlik sahibi olursan ücretsiz bir şekilde bakılabiliyorsun varsa bir atıyorum hepatit kronik bir hastalığın varsa bu şekilde takip edebilirsin verdiğimiz danışmanlıklarla diye ama dediğim gibi en önemlisi tercüman ve insani yardım malzemesi.” (K5, E, Saha çalışanı)

“Oradaki hakları ve yükümlülükleri neler idari gözetim nedir bunun temelleri nedir? En temel anlamda anlaşılabilir düzeyde bilinçlendirme sağlama. İçinde bulundurduğu koşullarla alakalı ve hakkıyla özellikle kullanabileceği hakkıyla alakalı. Bir bilinçlendirme sağlamak temel amaç buna göre ilerleniyor zaten.” (K13, K, SHU)

Düzensiz göç alanında sivil toplum kuruluşlarının bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmalarını üstlendiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Türkiye’de herhangi bir kimlik kaydına sahip olmayan düzensiz göçmenler eğitim, sağlık, vatandaşlık hakkı gibi birçok hatan mahrum kalabilmektedirler. Coşkun’un (2017) da yaptığı bir araştırmada; düzensiz göçmenlerin hak ihlallerinin görünür kılınması, kamuda farkındalık çalışmalarının yapılması ve bu konularda yasal önlemler alınması için hak savunuculuğunu benimsemiş sivil toplum kurumlarına ve sosyal hizmet meslek örgütlerine de önemli bir rol düştüğünü ifade etmiştir. Göç alanında çalışan sivil toplum kuruluşlarının hak ihlallerinin önüne geçilmesi amacı ile kişilere hukuki danışmanlık yolu ile hakları konusunda farkındalıklarını arttırmak ve bilgilendirmek açısından büyük bir sorumluluk üstlendiklerini düşünebiliriz.

Düzensiz Göç Çalışmalarında Karşılaşılan Sorunlar

Düzensiz göç alanında çalışan sivil toplum kuruluşları; İnsan haklarının korunmasında, kişilerin hizmetlere erişimlerinin sağlanmasında ve diğer kurumlar ile yaptıkları iş birliklerinde sorunlar yaşayabilmektedirler. Alanda çalışan profesyoneller karşılaştıkları bu sorunların dil bariyeri sorunu, refakatsiz çocuklar sorunu ve kamu kurumlarındaki alt yapı yetersizliğinden kaynaklanan sorunlar olarak ifade etmişlerdir.

Dil Bariyeri Sorunu

Dil konusundaki sorunlarda, düzensiz göç alanında çalışan profesyonellerin karşılaştığı önemli bir sorun alanıdır. Araştırmaya katılan profesyoneller de dil sorununa yönelik ifadelerini şu şekilde belirtmişlerdir:

“Kayıtsız olsalar bile başka ülkeden geldikleri için bu ülkenin dilini bilmiyorlar. Öncelikle bu ülkedeki bütün hizmetlere erişebilmeleri adına ve çevrelerindeki insanlarla iletişimlerini kuvvetlendirmek ve topluma adapte olmalarını sağlamak için dil bariyerini aşmaları gerekiyor. Bizler dil bariyerini aşmaları için devletin sağladığı hizmet mekanizmalarını onlara kendi dillerinde tercüme desteği ile bilgilendirip yönlendirmesini sağlıyoruz. Zaten sosyal uyumunda başlıca engelinin dil olduğunu düşünüyorum ben.” (K1 ,E, PDR)

“Zaten şöyle bizim düzensiz göçte en temel sorun dil bariyeri. Bu kolluk kuvvetlerinde özellikle biz o alanda çok rol oynuyoruz. Kolluğun öncelikle yakaladığı kişilerin listelerini oluşturmasında ya da ihtiyaçlarını sormasında oradaki yakalanan kişilerin sorunları oluyor ama dil olmadığı için kendilerini anlatamıyorlar.” (K7, E, Tercüman)

Katılımcı 7'ninde ifade ettiği gibi; menşei ülkesini çeşitli sebeplerden terk etmek zorunda kalan ve Türkiye'ye de yasa dışı bir şekilde yaşayan düzensiz göçmenler birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadırlar. Katılımcıların da ifade ettiği gibi dil bariyeri sorunu hem göçmenlere için hem de göçmenlerle çalışan kolluk kuvvetleri ve diğer çalışanlar için önemli bir sorun teşkil etmektedir.

“Düzensiz göçte sorun öncelikle dil bariyeri kolluk kuvvetleri göçmenler için çok büyük bir sorun oluyor. Şöyle ki; yakalama olduğu zaman göçmenler alınıyor biz o süreçte bizi arayıp o bölgeye gidene kadar Jandarma işleri hızlandırmak adına öncelikli olarak bilgileri almaya çalışıyor. Dil olmadığı için o listenin oluşturulmasında bir yanlışlık oluyor. Göçmen kendini ifade edemiyor ya da Ortadoğu ülkelerindeki isimler farklı olduğu için İngilizce karakterler kullanıldığı için isim beyanı yapılırken bizim memurlar kolluktaki memurlar Türkçe 'deki gibi algıladıkları zaman isimin oluşturulmasında yanlışlık oluyor. Bu mültecinin GGM sürecinde kayıt sırasında sıkıntıların yaşanmasına neden oluyor” (K7, E, Tercüman)

Düzensiz göçmenlerin yakalandıkları sırada ve sonrasında kendilerini ifade edememesi hem ruhsal anlamda sorun yaşamalarına hem de kağıt üzerinde kolluk tarafından tutulan resmi kayıtlarda isim yanlışlığının yapılması gibi sorunları da ortaya çıkarmaktadır. Düzensiz göçle birebir çalışan kolluk kuvvetlerinde tercümanlık hizmetlerinin yetersiz kaldığını görmekteyiz. Kamu Denetçileri Kurumunun Türkiye'deki Suriyeliler özel raporunda belirtildiği gibi *“Jandarma Genel Komutanlığı Personelinin ve Sahil Güvenlik Komutanlığındaki tüm kolluk personelinin yabancılarla*

ilgili görevlerini ifa ederken, dil engeli ile karşılaştığı öğrenilmiştir” şeklinde ifadesi yer almaktadır. Dil bilmeyen göçmenlerin kendilerini ifade edememesi problemi aşmak güçtür. Buna bağlı olarak düzensiz göçmenler ile birebir çalışan kurumlarda göçmenlerin ve göçmenlerle çalışanların sorunlarının en aza indirilmesi için tercümanlık hizmetlerinin artırılması gerekmektedir. Sivil toplum kuruluşları bu anlamda en önemli boşluğu doldurmaktadır.

Refakatsiz Çocuklar Sorunu

Uluslararası göç hareketliliğinin en kırılgan gruplarından biri de çocuklardır. Göç süresinde çocuklar kimi zaman aileleri veya aile yakınları ile bu sürece dahil olurken kimi zaman da herhangi bir aile ve yakınlarının refakati olmaksızın uluslararası göç sürecine katılmaktadırlar.

Araştırmaya katılan profesyoneller göç yoluna katılan refakatsiz çocukların düzensiz göç hareketliliğinde gözlemledikleri sorunları şu şekilde ifade etmektedirler:

“Geri gönderme söz konusu ise yapılır veyahut serbest bırakılır. Bu süreç zarfında özellikle kolluk kuvvetlerinde bire bir iletişim kurduğumuz durumlarda kolluk kuvvetlerini asgari düzeyde kanunlara, yönergelere uymalarını bekliyoruz fakat bir çocuğun ifadesinde avukat ve psikolog eşliğinde gibi daha yararlanıcıyı gözeterek yapılması gereken ifade alımlarında böyle bir desteği henüz göremedik.” (K1, E, PDR)

Katılımcılar refakatsiz çocuklarla ilgili olarak en büyük sorunu kurumlar arası iş birliğinin eksikliği olarak görmektedirler.

“En büyük sorun koordinasyonsuzluk yani bu devlet kurumları arasındaki koordinasyonun sağlanamaması zaman içerisinde denk geldiğimiz sorunlar; hem sağlık hizmetlerine erişim bunun dışında hassas durumda olan kişilere koruma sağlanması gibi durumlarda devlet kurumlarının birbirleri ile koordine olamadığını gördük. Bunun en belki çarpıcı örneği de şu özellikle refakatsiz çocuklarda refakatsiz çocuklar yönergesinin işletilemediğini görüyoruz zaman zaman göç idaresinin bilgisine bile gelmeden daha o noktaya ulaşmadan kolluk kuvvetlerince çocuk sevgi evine yapılan nakillerden bahsediyoruz. Bu tabii ki yönergeye uygun olmamakla birlikte olması gereken korumanın sağlanamadığını da gösteriyor. Çocuklara bir kimlik numarası verilmiyor. Çocuklar zaten bir dil bariyerine maruz kalıyorlar kendilerinin iletişim kurabileceği kimse yok. Bu nedenle açık kapı sistemi olan sevgi evlerinden istedikleri zaman kaçıp gidebiliyorlar. Yani çocuk bir koruma alanına girmeden

elimizden yani devletin korumasından uzaklaşmış oluyor ve tekrar göç yollarına giriyor. Yani risk devam ediyor çocuk için” (K3, E, Avukat)

Katılımcı 15 bu noktada geçmişte rekakatsiz çocuklarla ilgili birtakım eksik uygulamaların gerçekleştiğini, öncesinde kolluk kuvvetlerinde de refakatsiz çocuklarla ilgili bilinçli olmayan uygulamalar yapıldığını örneklerle ifade etmiştir.

“Çok yaş büyüttüler ya da refakatsiz çocuk işte zaten polisten korkuyordu benim yakınım var. Polis refakatsiz çocuk kavramını kollukta yoktu. Yani çocuk şubede vardır ama jandarma da bilmem ne karakolunda iki gün önce göreve başlamış bir personelde refakatsiz çocuk ayrımı yoktu. Göç idaresi ile bu konuyu yazışmıyordu refakatsiz çocuk göç idaresinin merkezden Ayvalık'a gelip mümkünatı yoktu arada var 2 buçuk saat mesafe. Dolayısı ile benim yakınım bu dediği hiç tanımadığı aslında botta yolculuk yaptığı insanlara teslim edilmiş. Hele de yaş 12 ise sıkıntı yok. Polise şu an çocuk eşiği var 16 ya da 17 ise eyvah bu çocuk kesin 17 değildir. 16 değildir. Kemik testi çok kolay işleyen bir süreç değil orada 183 ü ayağa kaldırılıyorsa o kanalla yapıp çağrı merkezinde oluşturduğunuz kayıtlarla bak bu kurum iş yapmıyor falan diye bir savaş alanı. Refakatsiz çocuk geldi ise bütün gündem o oluyor şu an. Öyle düşün.” (K15, K, Program asistanı)

Sivil toplum kuruluşlarında düzensiz göçmenlerle çalışan profesyoneller, düzensiz göç sürecinde, göç yolunda refakatsiz çocukların karşılaştıkları risklerle ilgili görüşlerini aktarmışlardır. Katılımcıların ifadelerinde de anlaşıldığı gibi refakatsiz çocuklar suistimalle en açık olan grupları oluşturmaktadır.

Göç yolunda refakatsiz çocuklara yönelik korunma anlamındaki mekanizmaların yetersiz kaldığını görmekteyiz. Özellikle refakatsiz çocukların yaş tespiti düzensiz göç alanında önemli sorunlardan birini oluşturmaktadır. Çocuğun kendi yaşı konusundaki beyanını gerçekçi bulmayan kolluk kuvveti kemik testi yapılmasını isteyebilmektedir. Hastane tarafından yapılan olan “kemik testi” sonucuna göre çocuk hakkında işlem yapılmaktadır. Kolluk, bu süreçte çocuğun sözlü beyanı ve dış görünüşü ile ilgili herhangi bir şüphe duymazsa çocuğun beyan ettiği yaşı kaydetmekte ve ona göre işlem yapmaktadır (akt. Karataş, Tılıç, Topcuoğlu ve Demir, 2014). Buradan da anlaşılacağı gibi kolluk kuvvetinin yaş tespiti konusunda yeterli hassasiyeti göstermesi yapılacak yanlışlıkların önüne geçmek için büyük önem taşımaktadır. Göç yolundaki refakatsiz veya ayrı düşmüş çocukların kamu kurumları tarafından koruma altına

alınmaları ve kamunun sağladığı hizmetlerden faydalanmaları karşılaşacakları riskleri en aza indirmektedir. Düzensiz göç yakalamalarında STK'ların yapacağı hassasiyet tespiti, göç yolunda ayrı düşmüş veya refakatsiz kalmış çocukların tespiti için büyük önem taşımaktadır. Sivil toplum kuruluşlarında çalışan profesyoneller refakatsiz çocuklara yönelik mevzuatlar hakkında kolluk kuvvetlerini bilgilendirmekte ve onlara yol göstermek konusunda önemli görevleri olduğu düşünülmektedir.

Kamu Kurumlarındaki Alt Yapı Yetersizliği

Düzensiz göç alanında karşılaşılan soruna yönelik profesyonellerin ifadeleri şu şekildedir;

“Sahadayız ve çok fazla eksik olabiliyor. Yani her gün gün aşırı mülteci geliyor ve sayıları çok az olabiliyor bulunduğumuz alanlarda bunlarla ilgili yeterli alt yapı olmayabiliyor. Mesela işte lavabo bu insanlar sigara istiyor vs. bu tür istekleri olabiliyor. Sigara vs. isteklerinin karşılanması neredeyse imkânsız çünkü zaten hani bizim veya herhangi bir kurumun onlara sigara alması bu tür özel isteklerinin karşılanması bir şey hani imkânsız bu tür istekler karşılanmadığı zaman bu insanların sinirleri de ruh halleri de farklılık gösteriyor. Bu tür şeyler bize zorluk çıkaran veya alanda biraz daha alanda bizim modumuzu düşüren durumlar yani.” (K6, E, SHU)

“Ayrıca fiziki açıdan da çok yeterli kurumlar olmadığı için son dönemde düzensiz göçün artmasıyla beraber geçmiş dönemin ihtiyaçlarını karşılıyor olmasına rağmen şu an da böyle bir ihtiyacı karşılamıyor.” (K1, E, PDR)

Katılımcı 1’inde ifade ettiği gibi düzensiz göç ile ilgilenen kamu kurumlarında fiziki açıdan yetersizlikler olduğunu özellikle son dönemlerde bu fiziki açıdan ihtiyacı karşılamadıklarını görmekteyiz.

“Karşılaşılan sorunlardan birisi bazı karakollarda yeterli bekleme alanı yok. Bekleme alanı denmez çok sağlıklı değil fiziki yapıları müsait değil onun dışında düzensiz göçmenler il göç idaresi GSM’deki yoğunluktan dolayı bekleme alanlarında bazen 5-6 gün bekliyorlar bu güneşin altında veya kışın soğğun altında olabilir.” (K5, E, Saha çalışanı)

Düzensiz göçe destek veren sivil toplum kuruluşlarında çalışan katılımcılar fiziki alt yapı yetersizliğinden kaynaklı olarak pek çok sorunla karşı karşıya kaldıklarını ifade etmişlerdir. Düzensiz göçmenlerin yakalama anlarından sonra isim ve uyruk tespitlerinin yapılması, ihtiyaçlarının belirlenmesi, sağlık kontrollerinin de yapılması

amacı ile kolluk kuvvetlerinin bekleme alanlarında tutulmaktadır. Bu alanlar daha çok kurumların bahçeleri, belirli işleri yürütmek amacı ile ayırdıkları bekleme odaları oluşturduğu düşünülmektedir. Kolluk kuvvetlerinin düzensiz göç için özel olarak oluşturdukları bir bekleme alanının mevcut olmadığı görülmektedir.

“Farklı nedenler olabilir işlemler uzun sürüyor özellikle karşılaştığım sorun düzensiz göçte bekleme alanları çok kısıtlı ve yetersiz yani. Bazen 10-15 kişi yakalanıyor yeterli oluyor çünkü emniyet biriminin jandarma biriminin Sahil Güvenlik biriminin alt yapısı yeterlidir. Bekleme odaları falan olabilir, bekleyecekleri alan olabilir yeterlidir ama bazen işte 100-150 kişi olduğu zaman mesela dikilide olduğu gibi spor salonlarında bekleme sağlanıyor. Tabi alan ne kadar geniş olsa da mesela 1 tuvalet 2 tuvalet oluyor mesela yetersiz kalıyor. Yemek ihtiyacının karşılanması falan bence bekleme alanları yetersiz.” (K9, E, Avukat).

Kamu Denetçileri Kurumunun Türkiye’deki Suriyeliler özel raporunda belirtildiği gibi “Keza, Sahil Güvenlik Komutanlığı’nın kara yapılanması olmadığından, düzensiz göçmenlerin sadece bot personelinin ihtiyaçları için yapılmış Sahil Kolaylık Tesislerinde tutulduğu, ihtiyacı karşılamakta yetersiz kalan bu tesislerde genelde kadınlar için tuvaletin bulunmadığı, hâlihazırda karakol teşkilatlanmasının da tamamlanmamış olması nedeniyle, göçmenlerin genellikle açık alanda kontrol altına alındığı, mevsim şartları ve hava durumuna bağlı olarak ibate ve iase sorunu yaşanabildiği, ayrıca göçmen sayısının arttığı durumlarda bu kişileri kontrol altında tutmakta zorluklar yaşandığı, bununla birlikte Sahil Güvenlik unsurlarının ihtiyacı karşılayacak yeterli kara aracının da bulunmadığı, netice itibarıyla Sahil Güvenlik Komutanlığı personelinin fiziki imkânsızlıklar nedeniyle yabancıların muhafazasında zorluklarla karşılaştığı görülmektedir.” ifade edilmektedir.

Araştırmaya katılan profesyoneller, alanlarındaki sorunlara istinaden; bekleme alanlarındaki fiziki yetersizliklerin yeni sorunları da gündeme getirdiğini ifade etmişlerdir. Bu sorunlardan birini de sağlık sorunları ve hijyen sorunlarını oluşturmaktadır. Bekleme alanlarında, düzensiz göçmenlerin uzun saatler boyunca tutulması, geri gönderme merkezlerine transferlerinin uzun sürmesi hijyenin sağlanmasında pek çok sorunu da gündeme getirmektedir.

Sivil toplum kuruluşlarında çalışan profesyoneller karşılaştıkları hijyen ve sağlık sorunlarını şu şekilde ifade etmektedirler;

“Battaniyeler hijyenik olmadığı için böcekleniyor. Böceğin artık ne olduğunu türünün ne olduğunu bilmiyorum. Hijyen sağlıklı bir ortam olmadığı için orada hastalık kapıyorlar. Onun dışında bekleme alanlarında hastalıklar oluyor. Bu uyuz hastalığı için tüberküloz var zaten bazı uyruklarda müthiş bir bulaşıcı hastalık var.” (K5, E, Saha çalışanı)

“Bunun yanında dönem dönem bu yakalanan kişilerin bekletme alanlarında sağlık hizmetlerine erişimi ile ilgili muğlaklık vardı ama zaman içersin de girişimlerimizle ve yönlendirmelerimiz ile bu da aşıldı şimdi artık belli bir uygulama var. Kolluk kuvvetleri İl Sağlık Müdürlüğünden talep ediyorlar ve sağlık kontrolleri gerçekleşiyor. Bu büyük bir sorundu bizim için çünkü hamile kadınlar oluyordu yaşlı insanlar oluyor bunun yanında bulaşıcı hastalıkları olduğunu düşündüğümüz kişilerde olabiliyor, ciddi sağlık sorunları olan kişilerde olabiliyor. Bu büyük bir açığı bunu zaman içerisinde giderdik diye düşünüyorum bu konudaki katkımız ve sorumluluğumuzu yerimize getirdiğimizi düşünüyorum.” (K13, K, SHU)

Katılımcı 5’inde belirttiği gibi bekleme alanlarında var olan fiziki yetersizlikler çeşitli sağlık ve hijyen sorunlarını da gündeme getirmekte bu durum elverişsiz sağlık koşullarını doğurmaktadır.

“Hasta hani insanların görünüşünden yani kronik bazı hastalıklar olabiliyor. Bir ömür taşıyabiliyorlar Afrika’da veya dünyanın herhangi bir ülkesinden bölgesel olarak kronik hastalıklar olabiliyor. Bölgesel olarak kronik hastalıkları oluyor. Görünüşüne bakarak insanın onun hasta olduğunu ve onlarla beraber kalmak istemediklerini söyledikleri zaman oluyor. Bu birazcık şiddetli oluyor. Bunlar alanda en çok karşılaştığımız hani bizim için en zor olan durumlar bir şey yapamıyorsunuz başka bekleme alanı yok.” (K6, E, SHU).

“Yoğunluk artarsa öyle olabiliyor. Gecikme oluyor da çok faza değil. Eskiden çok büyük problemdi üç dört gün burada kalıyordu. Duş alamıyor, tuvaletini falan her şeyini kurmuşuz ama her gün aynı yemek yemek zorunda kalıyor. Artık yani 4 gün senide bir yerde tutsam sende sıkılmaya başlar ve sorun çıkarmaya çalışırsın maalesef bunlar çok ciddi yaşanan sorunlardandı.” (K8, E, SHU)

Katılımcı 8’in de bahsedildiği gibi alt yapı yetersizliklerinin elverişli olmayan hijyen ve olumsuz sağlık koşullarını gündeme getirdiğini görmekteyiz. Sivil toplum kuruluşlarının bu anlamda kamuya sağladığı desteğin bekleme alanlarına ilave duş ve tuvalet gibi

imkanlar sağladığını, yeterli hijyen koşullarının sağlanması için hijyen kitlerin düzensiz göçmenlere ulaştırılması gibi destekleri sağladığını görmekteyiz.

Araştırmaya katılan profesyoneller, düzensiz göçmenlerin kolluk kuvvetlerinin bekleme alanlarında geçirdikleri sürede hijyen koşullarının da yeterli düzeyde sağlanmadığını, hijyen koşullarının sağlık sorunlarına da olumsuz yönde etkisi olduğunu ifade etmişlerdir. Düzensiz göç ile mücadele eden kamu kurumlarının STK'lar iş birliği ile alt yapı yetersizliğine yönelik çalışmalarını arttırmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

SONUÇ

Yapılan bu araştırma Türkiye'de düzeniz göç alanında çalışan STK'ların rollerinin, STK'larda çalışan profesyonellerin gözünden bakılarak analiz edilen bir çalışmadır. Araştırma sonuçlarına göre, sivil toplum kuruluşlarında düzensiz göçmenlere tercümanlık hizmeti, ayni ve nakdi yardım hizmeti ve hukuki danışmanlık hizmeti sunulmaktadır. Coşkun (2017)'in de belirttiği gibi Türkiye'deki sığınmacı ve mültecilerin ya da genel olarak ihtiyaç içindeki göçmenlerin sorunlarına çözüm amaçlı olarak tasarlanan barınma, sosyo-ekonomik destekler, sağlık hizmetlerine erişim, tercümanlık, danışmanlık, eğitim ya da psikolojik destek gibi kapsamlı sosyal hizmetlerden bahsetmek mümkün değildir. Yerine, geçici kimlik numaraları temelinde sığınmacı ve mültecilerin erişebildikleri, vatandaşlara sunulan hizmetlerden herhangi bir farklılık göstermeyen ve dolayısıyla kısıtlı erişilebilen sağlık, eğitim ve sosyo-ekonomik desteklerden bahsedilebilir. Yani herhangi bir kimlik kaydı bulunmayan göçmenlerin sosyal hizmetlerden faydalanmaları yok denecek kadar az olduğunu söyleyebiliriz. Bu kapsamda, hizmetlerin yetersiz olması nedeni ile sivil toplum kuruluşları bu hizmetleri göçmenlere herhangi bir karşılık gözetmeksizin yapılmaktadır. STK'lar hem mültecilere Türkiye'deki hakları ve bu haklara erişimleriyle ilgili ücretsiz olarak hukuki destek vermekte hem de avukatlara mülteci sorunları ile ilgili izlemeleri gereken hukuki süreçle ilgili bilgilendirme toplantıları düzenlemektedir (Kılıç, 2016). Yapılan araştırmada kolluk kuvvetlerine sağlanan tercümanlık desteği, ayni yardım hizmetleri ve hukuki danışmanlık destekleri de STK'lar tarafından ücretsiz bir şekilde düzensiz göçmenlere sağlandığını görmekteyiz.

Sosyal hizmet mesleği, insan çeşitliliğini destekleyen ve sosyal baskıyı ve adaletsizliği ortadan kaldıran, insani hizmet yaklaşımlarını geliştirmeye yönelik uygulamalar

gerçekleştiren bir meslek olma özelliğini taşımaktadır (Zengin ve Çalış, 2017). Dezavantajlı grupların içerisinde güçlendirilmeye ihtiyaç duyan diğer gruplardan birisini de göçmenler oluşturduğunu söylemek mümkündür. Sosyal hizmet mesleği güçlendirme temelli çalışmalar yaparken STK'ları bir araç olarak kullanabilmektedir. Kara (2019) 'un da belirttiği gibi ,sosyal hizmet programlarında gereksinimlerin tespit edilmesi ve müracaatçıların bulunduğu yerden başlama ilkesi önemli bir faktördür. Makro sosyal hizmet uygulaması ile müracaatçı gruplarının haklarını savunmak, kaynak ve hizmetlere daha kolay ulaşabilmesi için iktidar ve karar alıcılar üzerinde baskı oluşturmak için sosyal aksiyon gerçekleştirmeyi amaçlar. Sivil toplum kuruluşlarının birçoğu, belirli nüfus ya da müracaatçı grupları ile çalışırken, sorunun analizini ve soruna dair toplumun bilinçlendirilmesi çerçevesinde sosyal aksiyonu kullanmaktadır. Bu bağlamda yapılan çalışma da değinildiği gibi sosyal hizmet mesleği STK'larda hem aracı rolünü hem de savunucu rollerini sosyal aksiyonu gerçekleştirmek için aktif olarak kullanabilmektedir.

Düzensiz göç alanında çalışan sivil toplum kuruluşları; İnsan haklarının korunmasında, kişilerin hizmetlere erişimlerinin sağlanmasında ve diğer kurumlar ile yaptıkları iş birliklerinde sorunlar yaşayabilmektedirler. Göç nedeni ile ülkeye giriş yapmış kişilerin ihtiyaçlarının tespitinde, sahip oldukları hak ve yükümlülükler konusunda bilgilendirilmelerinde ve temel hizmetlere erişim sağlamalarında karşılaştıkları en büyük problemin dil sorunu olduğu görülmektedir. Düzensiz göç ile ülkeye giriş yapmış kişilerde geldikleri ülkenin dillerini bilmemektedir. Bu yüzden hem kamu kurumlarında hem de sivil toplum kuruluşlarında bu dil engelinin ortadan kalkması için tercümanlık hizmetleri de ayrıca önem taşımaktadır .Düzensiz göç alanında karşılaşılan bir diğer en önemli sorun ise refakatsiz çocukların veya ailesinden ayrı düşmüş çocukların göç sürecine dahil olmasıdır. Göç süresinde çocuklar kimi zaman aileleri veya aile yakınları ile bu sürece dahil olurken kimi zaman da herhangi bir aile ve yakınlarının refakati olmaksızın uluslararası göç sürecine katılmaktadırlar. (Düzel ve Alış, 2018).Avrupa'da yaşayan Afgan çocuklar üzerine yapılan bir araştırmada da göç yolunda olan refakatsiz çocukların ilk sığınma ülkelerinden ikincil harekete geçişlerinin nedenleri sığınma ülkesinde geri gönderme riski ile karşılaşmaları kolluklar tarafından tutuklanmaları veya bilinçsiz bir muameleye maruz kalmaları, çocuk koruma sistemine erişimlerine erişim yaşadıklarını ifade etmişlerdir (Correa-Velez, Nardone ve Knoetze,2014). Düzensiz göç hareketliliği bireyleri veya toplumu her açıdan olumsuz bir biçimde

etkilemektedir. Bunlardan birisi de araştırma bulgularından elde edilen en önemli sonuçlardan birisi olan kamu kurumlarında fiziki alt yapı yetersizliklerinde yaşanan sorunlardır. Ülkemizden yasadışı olarak çıkmaya çalışırken denizde yakalanan/kurtarılan yabancıların kimlik bilgilerini alarak, ilgili belgeleri hazırladıktan sonra, bu kişileri ilde veya ilçede kolluk kuvvetlerine veya diğer kamu kurumlarına teslimleri sırasında pek çok sorun yaşanmaktadır. Kolluk kuvvetlerindeki bekleme alanlarında ortaya çıkan kapasite yetersizliği hijyen, elverişsiz sağlık koşullarına da sebep olmaktadır.

ÖNERİLER

- Düzensiz göçmenlere yönelik sosyal hizmet uygulamaları ekonomik, sosyal ve kültürel yönleri kapsayacak şekilde çok yönlü bir çalışma yapılmalıdır
- Kolluk kuvvetlerindeki bekleme alanlarının kapasitelerinin artırılması gerekmektedir. Buna bağlı olarak sivil toplum iş birlikleri ile bekleme merkezleri oluşturulması gerekmektedir.
- Kolluk kuvvetlerinin bekleme alanlarında hijyen sorunlarının meydana gelmesine bağlı olarak sivil toplum kuruluşları iş birliğinde temizlik hizmetlerinin artırılması gerekmektedir
- Dezavantajlı gruplar arasında yer alan refakatsiz çocukların üstün yararı için bekleme alanlarının diğer göçmenler ile ayrı tutulması ve bu oluşturulacak olan merkezlerin STK'lar iş birliği ile yapılması gerekmektedir.
- Kolluk kuvvetleri ve sivil toplum kuruluşları iş birliği halinde çalışmalarını sürdürmektedir. Kolluk kuvvetlerinde çalışan kolluk personellerine yönelik "düzensiz göç" kapsamında bilgilendirilme çalışmalarının sivil toplum kuruluşlarının desteği ve iş birliği ile yapılmalıdır.
- Makro düzeyde özellikle düzensiz göç hareketliliğinin yoğun yaşandığı illerde; Okullarda, kurs merkezlerinde, belediyelerde ve diğer kamu kurumlarında bilgilendirme eğitimlerinin ve seminerlerinin sivil toplum kuruluşları eli ile yaygınlaştırılması gerekmektedir.
- Düzensiz göçmenlerin yakalanma anlarında ve sonrasında sağlık hizmetlerinde daha kapsamlı düzenlemeler yapılması gerekli kılmaktadır.

- Kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliğinin belli bir protokol dahilinde yapılması ve bu protokol ile hizmetlerin planlanması gerekmektedir

KAYNAKÇA

- Ambrosini, M. (2015). İtalya'daki düzensiz göçmenler için STK'lar ve sağlık hizmetleri: insan haklarının korunması yasalara meydan okuduğunda. *Göçmen ve Mülteci Araştırmaları Dergisi*, 13(2), 116-134.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Coşkun, E. (2017). Türkiye'de Kağıtsız Göçmen Kadınlar ve Sosyal Hizmetler. *Çalışma ve Toplum*, 54(3), 1299-1315.
- Correa Velez, I., Nardone, M. ve Knoetze, K. (2014). *Leaving family behind: understanding the irregular migration of unaccompanied asylum-seeking minors – a qualitative study*. Irregular Migration Research Programme, Occasional Paper Series. Department of Immigration and Border Protection, Australian Government, Australia.
- Düvell, F. (2011). Düzensiz göç, ekonomi ve politika. *CESİFO DICE Raporu*, 9(3), 60-67.
- Demir, Ö., Atasü Topçuoğlu, R. ve Akgül, A. (2015). Küreselleşen dünyada satılık göçmen çocuklar (No.3). Ankara: Global Politika ve Strateji.
- Düzel, B. ve Alış, S. (2018). Düzensiz Göçle Gelen Suriyeli Mülteci Çocuklar Bağlamında Türkiye'de Refakatsiz Göçmen Çocukların Durumu ve Başlıca Risklerin Değerlendirilmesi. *Asia Minor Studies*, 6, 258-274.
- Eş, M., ve Ateş, H. (2004). Kent Yönetimi, Kentleşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 48, 206-248.
- Kalaycı, S. (2016). Sığınmacıların Korunmasına Yönelik Türk Sivil Toplum Kuruluşları. *İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi*.
<https://insamer.com/rsm/files/GozelemSaha%202020Siginmacilarin%20Korunmasina%20Yonelik%20TURK%20STKlar.pdf>

Kılıç, T. (b.t.). *İltica ve göç alanında barolarımızın ve avukatlarımızın hayati rolü ve bu alandaki güncel sorunlar*. <http://www.multeci.org.tr/haberdetay.aspx?id=119>.

Krysiç, J. L. ve Finn, J. (2015). *Etkili uygulama için sosyal hizmet araştırması* (1. baskı). Ankara: Nika Yayınevi.

Kara, Y. (2019). Makro Sosyal Hizmet Çerçevesinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Önemi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 155-169.

Özdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal bilimlerde yöntem bilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.

Regional Thematic Working Group on international migration including human trafficking. (2008). *Situation Report on International Migration in East and South-East Asia*. Bangkok: International Organization for Migration, Regional Office for Southeast Asia.

Toksöz, G. ve Ünlütürk-Ulutaş, Ç. (2012). Is Migration Feminized? A Gender- and Ethnicity-Based Review of the Literature on Irregular Migration to Turkey. In: Paçacı Elitok, Seçil & Straubhaar, Thomas (ed.), *Turkey, migration and the EU*, volume 5, pages 85-111, Hamburg Institute of International Economics (HWWI).

Toksöz, G., Erdoğan, S. ve Kaşka, S. (2012). Türkiye'ye Düzensiz Emek Göçü ve Göçmenlerin İşgücü Piyasasındaki Durumları. IOM Türkiye.

T. C. Kamu Denetçiliği Kurumu. (b.t.). *Türkiye'deki Suriyeliler özel rapor*. https://www.ombudsman.gov.tr/suriyeliler/ozel_rapor.pdf

Temel İnsani Yardım Standardı. (b.t.). *Mavi Kalem Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği*. <https://corehumanitarianstandard.org/files/files/Core-Humanitarian-Standard-Turkish.pdf>

Uluslararası Göç ve Sınır Yöntemi. (b.t.). IOM Un Migration. <https://turkey.iom.int/tr/göç-ve-sınır-yönetimi>.

Uslu, B. ve Şentürk, T. (2018). Sivil Toplum, Savunuculuk ve Sosyal Pazarlama. *Current Depates on Social Sciences*, (1), 13-19.

Zastrow, Charles (2015). *Sosyal Hizmete Giriş* (D.B. Çiftçi, Çev.), Ankara: Nika Yayınevi.

Zengin, O. ve Çalış, N. (2017). *Sosyal hizmet uzmanlarının mesleki uygulamaları ve çalışma koşulları*. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 28 (1), 47-67.